

2. Sahalnloewropejski Rekomendazii s mownji oswity: wywchenja, wykladanja, ozinjuwannja (2003) Naukowyj redaktor ukrajinskoho wydannja doktor ped.nauk, prof. S.Nikolajeva, [Foreignly European Recommendations: learnig, teaching, evaluation] Kyiv: Lenvit
3. Leontjev A. (1999). Osnovy psicholingvistiki [The basis of psycholinguistics]. Moskwa.
4. Masunova L. (2005). K voprosu o sisteme obuchenija inojasychnomu pismu d jasikowom vuse. // Inostr.yaz.v shkole. – № 4.
5. Pavlenko I. Viktoristnija isnujuchich servisiv dlja stworennja interaktivnich vprav: [Using services to create interactive exercises]
6. Polat E. Teoriia i praktika distanytionnoho obuchenija [Theory and practice of distance learning]
7. Sviridjuk V. (2007). Metodyka nawchannja nimetskogo pisevnogo mowlennja studentiv-saochnikiv wishich mownich nawchalnych sakladiv na osnovi vikoristannja disatanzijnoho kursu: dis.yf sdbuttja nuauk.stupenja kand.ped.nauk: spez. 13.00.02 “Teorija i metodyka nawchannja” [Methodology of teaching writing in German to external students of high school on the basis of using distance course]. Kijv.
8. Trius Ju. Gerasimenko W. (2012). Sistema elektronnoho nawchannja WNS nf basi Moodle: Metodichnij posibnik. [The system of electronic navigation in high schools on the basis of Moodle]. Cherkassy.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віра Свиридчук – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької філології Київського національного лінгвістичного університету.

Наукові інтереси: теорія та методика викладання іноземних мов на основі використання інформаційно-телекомунікаційних технологій.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Vira Sviridyuk – Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of German Philology Kyiv National Linguistic University.

Scientific Interests: Theory and Methodology of Foreign Languages on the Basis of using Information Technology and Telecommunication Technology.

УДК 372.881.111.22.

811.11.112

DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-4077.2020.187.114>

ФІЛОЛОГІЧНА ОСВІТА УЧНІВ НА УРОЦІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Тетяна ТОКАРЄВА (Кропивницький, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6898-821X>

e-mail: tokareva.tatyana29@gmail.com

Тетяна ХОМЕНКО (Кропивницький, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6898-821X>

e-mail: tat04jana24@gmail.com

ТОКАРЄВА Тетяна, ХОМЕНКО Тетяна. ФІЛОЛОГІЧНА ОСВІТА УЧНІВ НА УРОЦІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ. У статті розглядається питання філологічної освіти учнів на уроці німецької мови. Акцентується увага на важливості розширення філологічного кругозору учнів у процесі реалізації навчальних цілей засобами німецької мови. Підкреслюється важливість засвоєння учнями старших класів філологічних знань з таких аспектів мови, як історія німецької мови, теоретична фонетика та лексикологія, для успішного вирішення навчальних завдань та для реалізації розвивальної мети. Оскільки засвоєння окремих аспектів філологічних наук сприяє розвитку у старшокласників правильного уявлення про природу мови та сприяє удосконаленню логічного мислення.

Ключові слова: філологічна освіта учнів, урок німецької мови, філологічний кругозір, навчальні цілі, філологічні знання.

TOKARYEVA Tetyana, KHOMENKO Tetyana. PHILOLOGICAL EDUCATION OF STUDENTS DURING CLASSES OF GERMAN. The paper examines the issue of philological education of students during German classes. A special attention is drawn to the importance of widening students' philological outlook in the course of achieving educational objectives by means of the German language. The authors stress upon the significance of mastering philological knowledge by high school students in terms of history of the German language, theoretical phonetics and lexicology that can promote further realization of educational and developing aims. The acquisition of separate aspects

within the philological competence fosters students' comprehension of nature of the language and enhances their logical thinking. It is necessary teachers should expose their students to the theoretical issues of structure and functions of German. The historical perspective may help students understand the questions concerning first- and second- person forms of strong verbs in Präsens that involves related linguistic phenomena, such as changes of root vowels, consonant alterations within the paradigm of three basic forms of strong verbs and derived nouns, the functioning of Werner's law. Students are also interested in the questions dealing with the German vocabulary stock development by means of changing lexical meanings of words, word substitutions, and borrowings. Frequently, phonetic phenomena that are nonexistent in Ukrainian (long and short vowels, fixed word stress, glottal stop etc.) also become a focus of German language learners' special academic interest. In Ukrainian secondary education establishments much attention is paid to teaching German lexis. The teachers' task is to design particular strategies aiming at students' mastering peculiar German vocabulary units as well as making them able to compare related lexical item to those of their mother tongue. German teachers are to provide explanation of such notions as polysemy (of verbs, nouns, adjectives, and adverbs), synonymy, antonymy and homonymy. Sometimes it is necessary to trace the origin of words. Students are also to become aware of the fact that target idiomatic and phraseological expressions have their peculiar structural and semantic core, etymology and equivalents in the native language. The explanatory notes of the theoretical issues should be made in accordance with the age of students and the level of the German language acquisition.

Key words: *philological education of students, German lesson, philological outlook, educational aims, philological knowledge*

Постановка проблеми. Одним із напрямів, за якими відбувається філологічна освіта учнів на уроках німецької мови, поряд із соціокультурним та загальнонавчальним, є філологічний напрям, який «передбачає певні навчальні процеси: 1) отримання та засвоєння знань про будову (систему) іноземної мови, її особливості, відмінності від рідної мови; 2) створення відповідної системи нових лінгвістичних понять, за допомогою яких сприймають дійсність; 3) формування вмінь спостереження за іншомовними явищами, аналізу та порівняння іншомовних явищ із явищами рідної мови; 4) усвідомлення ролі і функцій іноземної мови у навчальному процесі та суспільстві» (Левицький, 2008:56).

Робота над розширенням філологічного кругозору учнів у старших класах переважає над іншими видами роботи з вивчення лексики. Старшокласники вже не задовольняються зовнішнім сприйняттям предметів та явищ, які вивчаються, а намагаються зрозуміти їх суть, причинно-наслідкові зв'язки, які існують у цих явищах. Прагнучи зрозуміти глибинні причини явищ, що вивчаються, вони задають багато питань при вивченні нового матеріалу, вимагають від учителя більшої аргументації положень, які висуваються, та переконливих доказів. На цій основі у них розвивається абстрактне (понятійне) мислення і логічна пам'ять.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У підручнику «Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах» колективу авторів під керівництвом С.Ю.Ніколаєвої (Ніколаєва, 2002) вказується на зв'язок методики з лінгвістикою взагалі. Цей зв'язок реалізується в тому, що «у формулюваннях цілей навчання іноземних мов в середніх навчальних закладах завжди в тій чи іншій мірі представлений лінгвістичний аспект». Автори підручника «Методика викладання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах» Л.С.Панова, І.Ф.Андрійко, С.В.Тезікова та ін. також зазначають, що «викладання іноземних мов здійснюється з урахуванням даних лінгвістики» (Методика, 2010:20), «мовний і мовленнєвий матеріал, певним чином відібраний і методично організований відповідно до мети і принципів навчання» відіграє важливу роль у формуванні комунікативної компетенції учнів з іноземної мови взагалі та німецької мови зокрема.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Хоча в останніх дослідженнях та публікаціях і розглядалася дотична проблематика, ми вирішили приділити увагу проблемі визначення місця філологічних знань учнів старшого шкільного віку на уроці німецької мови в реалізації навчальних цілей загальнорозвивального характеру.

Мета статті – показати важливість розширення філологічного кругозору учнів у процесі реалізації навчальних цілей засобами німецької мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Часто у допитливих учнів виникають питання, пов'язані із структурою німецької мови, на які неможливо знайти відповіді в рамках шкільної програми. У такому випадку вчитель змушений звертатися до теоретичних аспектів побудови та функціонування німецької мови: історії мови, теоретичної фонетики, стилістики, лексикології. Одне з таких запитань стосується утворення форм другої та третьої особи однини сильних дієслів у *Präsens*, що змінюють кореневу голосну: чому ми кажемо *ich fahre*,

wir fahren, але *du fährst*, *er fährt*, або *ich gebe*, *wir geben*, але *du gibst*, *er gibt*. Відповіді на ці питання знаходимо в галузі історії німецької мови. При поясненні необхідно спиратися на знання учнями поняття асиміляції (уподібнення) в українській мові. Означені форми виникли в німецькій мові внаслідок історичної асиміляції: у давній мові існували форми *sie* (мн.) - *farant*, *sie* (мн.) – *gebant* (Москальская, 1959:189), але коли при відмінюванні після кореня з'являвся суфікс *i*, то в корені відбувалися зміни (*du - feris(t)*, *er - ferit*, *du - gibis(t)*, *er - gubit*) (Филичева, 1959:26; Bubbyk, 2004:36). Звук [i] після кореня був ненаголошеним, з часом послабився (редукувався), а потім зовсім зник.

Іноді виникають запитання, чому ми кажемо *Hannóver* [ff], але *Hannoveráner* [v]. Справа в тому, що подібне явище походить з давніх германських часів і описується законом Вернера. Глухі щілинні індоєвропейські звуки *f*, *þ*, *χ*, *s* перетворилися у дзвінкі щілинні германські звуки *F*, *ð*, *γ*, *z* за певних умов. Якщо наголос в індоєвропейському слові безпосередньо передував цим звукам, то в загальногерманській мові вони залишалися глухими. Зміни відбувалися тоді, коли глухі щілинні індоєвропейські звуки стояли перед наголошеним голосним або не слідували безпосередньо після нього (Бах, 1956:34). Яскравим прикладом можуть слугувати індоєвропейські слова «*svékor*» (звук *k* безпосередньо після наголошеного голосного) та «*свекрів*» (звук *k* перед наголошеним голосним), які в загальногерманській мові з'являються як «*svéhur*» та «*svigár*» («*Schwiegervater*» та «*Schwiegermutter*»).

Нові дзвінкі щілинні германські звуки перетворилися у німецькій мові на *b*, *d/t*, *g*, *r*, старі ж глухі щілинні германські звуки – на *f*, *d*, *h*, *s*. Таким чином можна пояснити чергування приголосних при утворенні трьох основних форм дієслова у німецькій мові (*schneiden – schnitt – geschnitten*, *erkoren – erkies – erkiesen*). Окрім того, вказане явище присутнє у споріднених іменниках (*frieren – Frost*, *heben – Hefe*, *ziehen – Zug*). У цьому зв'язку може постати також питання про зміни кореневого голосного звуку в подібних парах слів. Дійсно, у сучасній німецькій мові не у всіх випадках спостерігається чергування голосних [i:] – [u:] в коренях при утворенні основних дієслівних форм (*ziehen – zog – gezogen*). Але у стародавній німецькій мові основних форм було не три, а чотири: *Infinitiv – Präteritum Singular – Präteritum Plural – Partizip II* (*ziohan – zōh – zugum – gizogan*). (Москальская, 1959:176). Якраз від *Präteritum Plural* і утворювалися подібні іменники (*Flug, Guss, Fluss*): *fliogan – floug – flugum – giflogan*; *gio3an – gō3 – gu33um – gigo33an*; *flio3an – flō3 – flu33um – giflo33an*.

Цікаво, що на мапі нашої країни ми можемо знайти власні назви, що відображають подібні явища. Так, річка Південний Буг називалася раніше «*Voh*» або «*Bog*», а Західний Буг – «*Bug*» (Денисик, 2002). Обидві назви мають індоєвропейські корені, що в давній мові відобразилося як *biegen – bog – bugum – gibogan* (завертати). Мабуть, давні люди запримітили у першій річці лише один поворот, а в другій – декілька. Німецькій алфавіт виник на основі латинського (Стеріополо, 2004:42). Учнів-монахів у монастирських школах учили латини, оскільки богослужіння відправлялися латинською мовою. Але учні були німцями, яким потрібно було зрозуміти зміст того, що говориться латинською мовою. Для цього на полях латинських рукописів вони робили переклади та коментарі рідною мовою. На той час у німецькій мові не було інших писемних знаків, окрім рун. Руни застосовувалися у язичеських обрядах і не могли бути використаними у християнських монастирях християнськими священиками. Тому для передачі слів рідної мови служили знаки латинського алфавіту, який і став основою німецького алфавіту.

У німецькій мові з'явилися звуки, для яких не було позначень у латинському алфавіті. Це стосується, перш за все, закритих голосних звуків переднього ряду. На письмі їх позначали спочатку через знак «e» над відповідною буквою. Потім «e» спростилося до двох рисок //, а пізніше до двох крапок ·· над літерою. Таким чином позначалися умлаатовані звуки (*ä ö ü*) (Lewizkij, 2010:197).

Не менш частими є питання, що стосуються теорії наголосу в німецькій мові. Основним правилом є те, що наголос падає на перший склад основи. Але чому, наприклад, в словах *studieren*, *korrigieren* або *Laborant*, *Student* це не так? Вчителю доводиться звертатися

до теоретичних основ фонетики і пояснювати, що в подібних словах присутні запозичені суфікси (Стеріополо, 2004:183). Спочатку вживалися іноземні слова з цими суфіксами і наголосом на них, а потім вони стали складовою частиною моделі німецького словотвору. У німецькій мові існують фонетичні явища, не притаманні українській мові. Насамперед необхідно згадати, що у німецькій мові немає довгих приголосних, зате є довгі голосні звуки. Подвоєння приголосних на письмі означає не довготу приголосного звуку, а короткість попереднього голосного (*wollen, sollen*). Довгота голосного позначається відкритим складом (склад, що закінчується на голосну: *Va – ter*). До того ж існують вторинні знаки для позначення довготи голосного на письмі: «*e*» та «*h*», подвійні голосні (*sie, ziehen, ihnen, Saal*). Розрізнити короткі та довгі голосні в німецькій мові важливо, оскільки від цього залежить значення слова: *statt* – замість, *Staat* – держава.

Не менш важливим є розрізнення звуків *[e:]*, *[ɛ:]*, *[ɛ]*, *[ə]*. Перший з цих звуків ми утворюємо, ніби розтягуємо посмішку. Він є закритим і завжди довгим. Цей звук зустрічається у відкритих складах, перед знаком подовження *h*, у подвоєннях *ee*. На письмі позначається лише буквою «*e*» (*le – ben* – жити, *Ehre* – честь, *See* – озеро). Другий та третій звуки утворюються, якщо ми розкриємо рот більш широко. Другий звук є довгим, зустрічається у позиціях довготи і завжди позначається на письмі буквою *ä* (*Ähre* – колосок). Третій звук – короткий. Він зустрічається в позиції короткості – закритому складі (склад, що закінчується на приголосні: *kalt*), на письмі позначається літерами *ä* та *e* (*Kälte, Mensch*). Останній звук є нейтральним, зустрічається у ненаголошених складах в кінці слова, у ненаголошених префіксах *be-*, *ge-* (*lesen, Tage, gemacht, besuchen* (Стеріополо, 2004:112). Потрібно ще згадати, що звук «*r*» після довгих голосних, окрім довгого *a*, вокалізується і стає подібним на щось середнє між *[a]* та *[ə]* (*Meer*). Те ж саме відбувається у кінці слова та у префіксах *er-*, *ver-*, *zer-* (*Tochter, erziehen*).

Що стосується приголосних звуків німецької мови, то потрібно пам'ятати, що вони вимовляються з більшим напруженням, ніж приголосні української мови. Для звуків *p, t, k* обов'язковий придих у більшості випадків. Він може мати меншу інтенсивність, коли ці звуки стоять у ненаголошеному складі перед нейтральним «*e*», перед *m, n, l*, у африкатах *pf, ts, tsch*, буквосполученнях *sp, st kt* (Стеріополо, 2004:134). У німецькій мові діє закон оглушення кінцевого приголосного. Тобто, слова *Bad* і *bat* звучатимуть однаково *[ba:t]*, їх значення має бути зрозумілим з контексту. Потрібно також мати на увазі, що в німецькій мові немає асиміляції (уподібнення) за ознакою «дзвінкість». Це характерно для української мови (боротьба). У німецькій мові тільки глухий звук може впливати на дзвінкий і ні в якому разі навпаки (*Aufgabe*). Асиміляція відбувається на стику слів та морфем.

Найбільш змінюваною частиною мови вважається лексика. Саме вона здійснює «зв'язок часів», у ній можна виявити інформацію про попередню матеріальну і духовну культуру суспільства. У цьому полягає одна із найважливіших функцій лексики – кумулятивна, чи накопичувальна – фіксувати інтелектуальні та матеріальні досягнення людей, цивілізації в цілому (Розен, 1991:5). Сучасна лексика знаходиться у живому зв'язку із лексикою минулого, але разом з тим значно відрізняється від останньої. Словниковий склад постійно змінюється, поповнюється і збагачується. Необхідно показати учням, як саме змінюється словниковий склад, наскільки стійким він є і т.д. Необхідно розробити «лексикологічний мінімум»; визначити обсяг знань, який повідомляється у кожному класі, та методику повідомлення цих знань.

На початковому етапі вивчення німецької мови необхідно знайомити учнів із походженням деяких слів, з їх зміною у зв'язку із розвитком суспільства, враховуючи, звичайно, вік учнів та їх здатність сприймати такі положення. Ряд слів дає можливість розкрити їх походження, наприклад слово *fertig* походить від дієслова *fahren* (воно означало раніше *бути готовим до переміщення*). Слово *bereit* колись означало *бути готовим до поїздки верхи*, воно походить від дієслова *reiten* – *їздити верхи*. Слова *die Feder, der Bleistift* дозволяють ознайомити учнів із явищем зміни значення слова. А саме, колись люди писали гусячими перами (*die Feder* – *перо птаха*), а олівці виготовлялися із свинцю (*das Blei* –

свинець), але, не дивлячись на те, що зараз ми пишемо на папері авторучками, а олівці виготовляються із графіту, ці старі назви збереглися.

Слід познайомити учнів із синонімами: *das Meer, die See* – море, а також із омонімами: *der See* - озеро, *die See* – море; попутно необхідно звернути увагу на те, як важливо знати артикль, неправильне вживання якого може змінити значення іменника. Працюючи над синонімами слід пояснити учням, що синоніми виникли у мові різними шляхами: 1) шляхом запозичення літературною мовою слів із діалектів (попутно розповісти про діалекти в німецькій мові), наприклад: *der Frühling* – *der Lenz*, *das Mädchen* – *das Mädel*; 2) шляхом запозичення з інших мов, наприклад: *der Markt* – *der Basar*, *die Frau* - *die Dame*; 3) із розвитком мислення з'являється потреба виразити нові поняття чи нові відтінки думки, при цьому деякі слова переосмислюються і отримують нове значення.

Такі поняття як антоніми вже знайомі учням з рідної мови: *gut* – *schlecht*, *unten* – *oben*, *der Krieg* – *der Frieden*, *die Ruhe* – *die Unruhe*. Найбільш чітко антоніми виявляються у прикметниках, але й серед іменників, дієслів і прислівників також зустрічаються антоніми.

Омоніми – слова, які мають різне значення, вони є як в українській, так і в німецькій мові: *der Hut* – капелюх, *die Hut* – стража, захист, *der Leiter* керівник, *die Leiter* драбина, *das Schloss* - зам'ок і замок (два значення), *der Stock* – палиця і поверх, *der Stab* - палиця і штаб, *dichten* – згущувати і створювати (писати вірш). Стосовно шляхів виникнення омонімів, то слід звернути увагу учнів на те, що деякі омоніми виникли у результат переосмислення слів, наприклад слово *das Schloss* спочатку позначало тільки зам'ок (від дієслова *schließen* – замикати). У результаті переосмислення воно стало позначати замок, тобто *замкнене з усіх боків укріпленими стінами житло*.

Необхідно вказати і на ознаки фразеологічних зворотів та ідеоматичних виразів, особливості їх перекладу, показати, що переклад таких зворотів зазвичай не співпадає із значенням окремих слів, які входять до його складу, інакше кажучи, в ідіоматичному виразі ми знаходимо цілісне значення, а окремі слова, які його складають, виступають в особливих, незвичних значеннях. Наприклад: *er hat Schwein* не означає «у нього є свиня», а «йому таланти, щастить», *aus einem Munde rufen* значить не «кричати з одного рота», а «вигукувати в один голос». Пояснення таких німецьких зворотів, як н.п. *Pech haben* - терпіти невдачу, мати невдачу (раніше ловили птахів при допомозі смоли); *die Hand ins Feuer legen* – «ручатися, поручитися» (пов'язане із середньовічним повір'ям і вірою в суд Божий, коли для доказу своєї правоти клали руку в огонь); *auf die lange Bank schieben* – «відкладати щось на потім» (походить від звичаю за давніх часів коли у судах відкладали справи на особливу лавку, оскільки шаф тоді не було).

Учителеві слід звернути увагу учнів на те, що назви днів тижня мають дуже давнє походження. Поняттям семиденного тижня користувалися вже у Вавілоні (2 тисячоліття до н.е.). Коли германці запозичили у римлян семиденний тиждень, вони ввели в нього свої позначення. Слово *die Woche* походить від загальногерманського етимону, який позначав раніше таке поняття, як «зміна, порядок послідовності, послідовність відрізків часу, які повторюються» (Розен, 1991:25). Ознайомлюючи учнів з назвами днів тижня необхідно розповісти їм, що дні *der Dienstag, der Donnerstag, der Freitag* названі на честь древніх богів, що *der Montag* означало «день місяця», *der Sonntag* – «день сонця», а *der Mittwoch* – середину тижня.

Відповідно до програми слід звертати увагу учнів на багатозначність слова, пояснювати, що одне слово може мати абсолютно різні значення, н.п. *der Ball* – «м'яч» і «бал»; *faul* – «лінивий» і «тухлий» і т. ін. Іноді одне значення слова підходить дуже близько до іншого, наприклад: *die Aufgabe* - «задача», «завдання»; *rufen* - «кликати», «кричати», «вигукувати»; *schön* – «красиво», «гарно», «прекрасно» і ін. При цьому увага учнів звертається на той факт, що оскільки багато слів можуть мати кілька значень, при перекладі слід глибоко вдумуватися, яке значення слова необхідно вибирати для даного контексту.

Важливо використовувати будь-яку можливість, щоб показати учням, якими шляхами відбувалось утворення слів, виразів, оскільки саме це допомагає встановити зв'язок мови із об'єктивною дійсністю. Учням можна пояснити, що слова *die Gefahr, gefährlich* утворені від

дієслова *fahren*, так як раніше подорож була пов'язана із небезпекою, звідси – спільний корінь. Стосовно відношення слова *erfahren* - «дізнаватися» і *erfahren* – «досвідчений» до слова *fahren*, то у цьому випадку слід виходити з того, що той, хто багато їздив, подорожував, багато дізнався, а той, хто багато дізнався – набув досвіду.

Стосовно запозиченої лексики: у всіх мовах є запозичені слова, наприклад: «театр» - із грецького *theatron*, «дама» із французького *dame*, шляхи запозичень мови збагачуються. В німецькій мові також є слова, запозичені з інших мов. Приводом для запозичення зазвичай є відсутність у рідній мові слів, які виражають поняття, породжені культурним побутом іншого народу. У результаті знайомства давніх германців із римською культурою у перші віки нашої ери запозичені наступні слова: *die Mauer* від латинського *murus*; *das Fenster* від латинського *fenestra*; *die Straße* від латинського *strata* та ін. У подальшому (VII – VIII ст.) були запозичені слова: *die Tinte* – *tinctoria*, *schreiben* – *scribere*, *die Schule* – *schola*, *die Kreide* – *creta* та ін. У XII – XIII ст. запозичені із французької мови слова: *der Tanz* – *dance*, *der Platz* – *place*, *die Karte* – *carte*, *der Park* – *parc* та ін. У XV – XVI ст. німецька мова через опосередкованість французької мови запозичила з італійської мови слова: *der Soldat*, *die Million*, *das Konzert*, *die Oper* та ін. Епоха французької революції (кінець XVII ст.) зробила загальноживаними такі слова: *die Revolution*, *die Demokratie*, *die Republik* та ін. У XIX ст. з англійської мови німецькою мовою були запозичені такі слова: *das Meeting*, *der Streik*, *das Boot*, *der Sport* та ін. Необхідно пояснювати учням, що нові слова можуть створюватися шляхом: 1) афіксації, додавання до основи префіксів і суфіксів; 2) словоскладання (складні слова); 3) чергування голосних і приголосних; 4) перехід слів з однієї граматичної категорії в іншу; 5) звуконаслідування.

1. Знайомлячи учнів із явищами афіксації необхідно, по-перше, показати учням мову в її розвитку, необхідно пояснити походження окремих суфіксів та префіксів, наприклад суфіксів прикметників: *-bar*, *-haft*, *-lich*, суфіксів іменників: *-heit*, *-schaft*, *-tum*, *-er* та ін. 2. Пояснюючи на уроці німецької мови явища словоскладання слід показувати, як утворюються складні слова, як вони перекладаються, як самостійні слова перетворюються на суфікси (*der Mann*, *das Zeug*, *los*, *voll* та ін.), зупинитися на з'єднувальних голосних - *der Sonnenstrahl*, *die Nachtigal*, букви *n* та *i* не є з'єднувальними голосними, а є старою флексією, висновок учнів - словоскладання - один із найбільш продуктивних способів збагачення німецької мови. 3. Перехід різних частин мови в іменник: утворення іменників від дієслів: *das Leben*, *das Schreiben*; від прикметників: *das Grüne*, *der Alte*; від прислівників: *der Verwandte*, *der Gelehrte*. 4. Звуконаслідування: *miauen*, *bellen*, *tuten*; *der Kuckuck* та ін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок напрямку. Введення елементів філологічних наук, таких як історія німецької мови, теоретична фонетика, лексикологія на уроках німецької мови сприяє розвитку правильного уявлення про природу мови, виховує логічне мислення, тобто привчає порівнювати відповідні явища рідної та іноземної мови, аналізувати, узагальнювати, робити висновки та підвищує інтерес до вивчуваної мови. Засвоєння філологічних знань сприяє також і практичному оволодінню мовою, оскільки мовні одиниці та явища мови запам'ятовуються краще, якщо вони свідомо сприймаються учнями. Знайомство з елементами філологічних наук привчає учнів також до більш усвідомленого перекладу, сприйняття мовлення на слух та ін., так як зосереджує їх увагу на можливих відтінках значення слів, ідіом, на особливостях звукового та інтонаційного оформлення мовлення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бах А. История немецкого языка / А. Бах. – М.: Из-во иностранной литературы, 1956. – 344.
2. Денисик Г.І. Поверхневі води: річки та болота / Г.І.Денисик, О.М. Гусак// Середнє Побужжя. – Вінниця: Гіпаніс, 2002. – с. 67 - 81.
3. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л.С.Панова, І.Ф.Андрійко, С.В.Тезікова та ін. – К. : ВЦ «Академія» 2010. – 238 с.
4. Москальская О.И. История немецкого языка / О.И. Москальская. – Л.: Учпедгиз, 1959. – 390 с.
5. Розен Е.В. Немецкая лексика: история и современность: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1991. – 96 с.
6. Стеріополо О.І. Теоретичні засади фонетики німецької мови / О. І. Стеріополо. - Вінниця: Нова книга, 2004. – 316 с.
7. Филичева Н.И. История немецкого языка / Н.И. Филичева. – М.: Из-во Моск. ун-та, 1959. – 280 с.

8. Bublyk W. N. Geschichte der deutschen Sprache / W. N. Bublyk/ - Vynnytsya: Nova Knyha, 2004. – 266 S.
9. Lewizkij V. Geschichte der deutschen Sprache / V. Levizkij, H.-D. Pohl. - Vynnytsya: Nova Knyha, 2010. – 254 S.

REFERENCES

1. Bakh A. (1956). Istoriya nemetskogo yazyka. [History of German Language]. Moscow. Publishing house of foreign languages.
2. Denysyk G.I. (2002). Poverhnevi vody: ritszki ta bolota/ G. I. Genysyk, O. M. Gusak// Serednye Pobuzhzhya. [Surface water: rivers and swamps// Middle Pobuzhzhya]. Vinnytsya: Gipanis.
3. Metodyka navchannya inozemnykh mov u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh (2010). [Methods of teaching foreign languages in general educational institutions]. Kyjiv: Academy.
4. Moskalskaya O.I. (1959). Istoriya nemetskogo yazyka. [History of German Language]. Leningrad: Uchpedgiz.
5. Rozen Ye.V. (1991). Nemetskaya leksika: istoriya i sovremennost. [German vocabulary: history and modernity]. Moscow: Higher School.
6. Steriopolu O.I. (2004). Teoretychni zasady fonetyky nimetskoj movy. [Theoretical basis of a German Phonetics]. Vinnytsya: Nova Knyha.
7. Filicheva N. I. (1959). Istoriya nemetskogo yazyka. [History of German language]. Moscow: Moscow University.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Тетяна Токарєва – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри німецької мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика викладання німецької мови, лексикологія.

Тетяна Хоменко – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри німецької мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: історія німецької мови, теоретична фонетика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Tetyana Tokaryeva – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of German Language and Methods of its Teaching at the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: actual problems of the methodology of teaching German, lexicology.

Tetyana Khomenko - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of German Language and Methods of its Teaching at the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: history of the German language, theoretical phonetics.

УДК 373.5.016:811

DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-4077.2020.187.115>

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ

Тетяна ТРУХАНОВА (Кропивницький, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2737-1728>

e-mail: truhanowa2014@gmail.com

ТРУХАНОВА Тетяна. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ. В статті розглянута стратегічна компетенція як складова навчально-стратегічної компетенції, обґрунтована методика навчання старшокласників читання з використанням стратегій. Автор відібрав провідні стратегії: когнітивні, мета когнітивні, компенсаторні. В основу навчання стратегіям покладена модель з шести кроків: 1) забезпечити коментування школярами своїх дій вголос або письмово; 2) визначити стратегії, які вже використовують учні; 3) пояснити важливість застосування стратегій; 4) допомогти в аналізі власних стратегій читання рідною мовою; 5) організувати практику у переносі стратегій, що використовуються під час читання рідною мовою, на ініціативне читання; 6) забезпечити навчання стратегіям за допомогою пояснення, практики застосування до завдань з читання, оцінювання успішності використання стратегій.

Ключові слова: стратегічна компетенція, когнітивні, метакогнітивні, компенсаторні стратегії; модель навчання стратегіям.